

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z

Nr

15121

1. Obiekt

1840/1
KOŚCIÓŁ PARAF. P.W. ŚW. BARBARY

2. Czas powstania

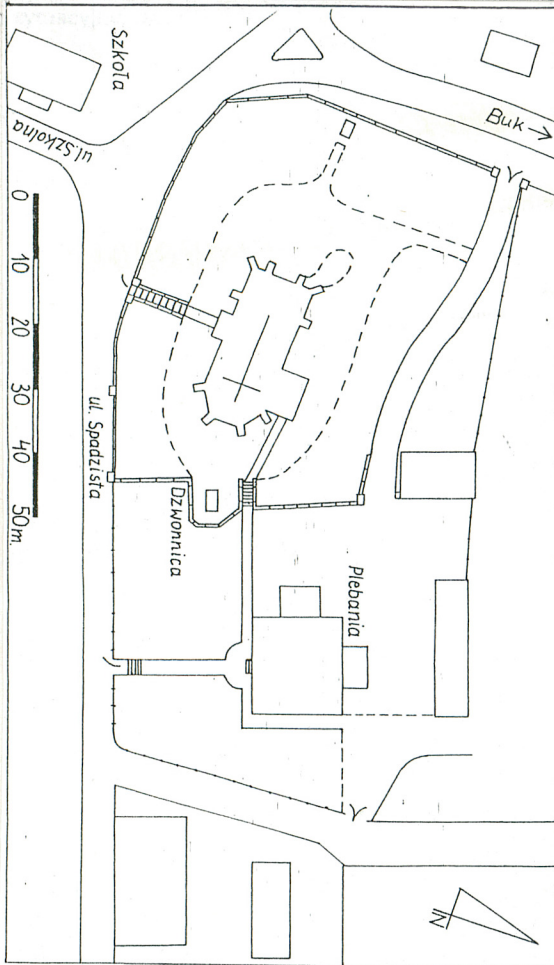
1463; ok. 1770

3. Miejscowość

WIELKOPOLSKI

T O M I C E

Zdjęcia, plan

4. Adres

ul. Spadzista

nr hipoteczny Tomice, T.I, k.1

5. Przynależność administracyjna

województwo poznańskie

gmina Stęszew

6. Poprzednie nazwy miejscowości

7. Przynależność administracyjna przed 1. VI. 1975 r.

województwo poznańskie

powiat Poznań

8. Właściciel i jego adres

Parafia rzym.-kat. p.w. św. Barbary, Tomice, ul. Spadzista 4
62-072 Jezioraki k. Poznania

9. Użytkownik i jego adres

J.W.

10. Rejestr zabytków

Nr 2412/A data 21.XII.1932

Akt-11a/133-oznaczenie

autor zdjęć

K. Jodłowski

data wykonania

1996

miejsce przechowywania negatywów

WKZ Poznań

Wieś Tomice w średniowieczu stała się własnością Łodziów Tomickich. W ostatnim dziesięcioleciu XIV w. właścicielami byli Paweł, Iwan i Eufemia, następnie Helena i jej synowie (1411), Szymon i Mikołaj (1418), i Małgorzata z synem Mikołajem (1445). Późniejszymi dziedzicami byli Mikołaj, chorąży poznański (od 1456), Jan (od ok. 1557) i Piotr (1580). W czasach późniejszych dobra przeszły w ręce Opalińskich, następnie weszły w skład klucza stęszewskiego. W r. 1799 wraz z całym kluczem stały się własnością króla niderlandzkiego, sprzedane mu przez ówczesnego właściciela, księcia Jabłonowskiego, kasztelana krakowskiego. Pod koniec XIX w. wieś należała do Zofii księżnej Sachsen-Weimar. Do poł. XV w. w Tomicach nie było kościoła. Dopiero w r. 1463 ówczesny dziedzic, Mikołaj Tomicki wzniósł zachowaną do dziś murowaną świątynię. Parafia została wydzielona z parafii w Słupii już w r. 1452, jednak kapituła poznańska cofnęła wtedy swoje zezwolenie z powodu szkód, wyrządzonych przez Tomickiego jej wsi Lisówki (Lisowice). 14.03.1463, zapewne z okazji konsekracji nowowzniesionego kościoła, bp Andrzej Bniński wystawił przywilej erekcyjny parafii p.w. św. Marii Magdaleny i św. Barbary. W dobie reformacji kościół przeszedł w ręce innowierców, przekazany im przez synowca bpa krakowskiego Piotra Tomickiego - Jana ok. r. 1560. W Tomicach osiedlił

Sytuacja: Kościół usytuowany jest w pd. części wsi, na niewielkim wzniesieniu, przy ul. Spadzistej, w pobliżu skrzyżowania z ul. Szkolną, stanowiącą fragment drogi lokalnej z Tomic do Strykowa i Stęszewa. Orientowany. Budynek otacza zielony, zadrzewiony teren o nieregularnym kształcie, otoczony murem oporowym z obrębionych kamieni polnych. Wejście na teren kościelny od ul. Spadzistej umożliwia szeroka, 2-skrzydłowa furta, osadzona między kamiennymi słupami, od której w kierunku kościoła prowadzi betonowe stopnie; kolejna brama umożliwia wjazd od strony zach. Po wsch. stronie kościoła znajduje się drewniana dzwonnica, dalej - plebania, do której od zakrystii prowadzi wybetonowana alejka oraz stopnie, a także stare zabudowania gospodarcze probostwa.

Materiał i konstrukcja: Kościół jest budynkiem budowanym z cegły, z użyciem zendrówki; pierwotny watek silnie zniekształcony późniejszymi przemurowaniami; wnętrze oraz niektóre partie zewnętrzne (szczyt zach., część przypór, gzyms wieńczący) otynkowane. W nawie i prezbiterium sklepienia żaglaste na gurtach, w zakrystii i kruchcie sklepienia kolebkowe. Dach o konstrukcji drewnianej, kryty podwójnie dachówką karpiówką. Posadzka z lastriko, w kruchcie - posadzka cementowa, w zakrystii - cementowa kryta wykładziną. Schody na emporę drewniane, kręcone. Drzwi zewn. pełne, opierzana deskami "w romb", gł. - 2-skrzydłowe, do kruchty i zakrystii - 1-skrzydłowe. Drzwi wewn. do kruchty 1-skrzydłowe, pełne, deskowo-listwowe. Okna 8-podziałowe, wypełnione oprawionymi w drewniane ramy witrażami z prostokątnych szybek.

Rzut: Salowy, 5-przęsłowy kościół wzniesiony został na rzucie prostokąta z niewyodrębnionym architektonicznie prezbiterium zamkniętym trójbocznie. Od pn. do budynku przylega prostokątna zakrystia, od pd.-kruchta na rzucie zbliżonym do kwadratu.

Bryła: Kościół jest prawdopodobnie podpiwniczony (wg ustnych informacji pod budynkiem znajdują się niedostępne obecnie podziemia). Zwartą, oszkarpowaną bryłę świątyni nakrywa wysoki dach dwuspadowy, wspólny dla nawy i prezbiterium, nad zamknięciem wsch. - trójpołaciowy; ponad niższą zakrystią - dach pulpitowy; nad niewielką kruchtą pd. - dach dwuspadowy.

Elewacje: Elewacje licowane czerwoną cegłą, z użyciem zendrówki, ujęte wielo-uskokowymi szkarpami. Partia cokołu zaakcentowana odsadzką. W zwieńczeniu - otynkowany gzyms.

Elewacja zach. ujęta późnogotyckimi, 3-uskokowymi szkarpami narożnymi, rozczłonkowana późniejszymi (ok. 1770?) szkarpami 1-uskokowymi (otynkowanymi); na osi - prostokątne wejście; w zwieńczeniu - ceglany gzyms oraz wysoki, późnogotycki, przekształcony ok. 1770, otynkowany szczyt o falistych spływach, podzielony lizenami, przechodzącymi w sterczyny.

14. Kubatura 2.875 m ³	15. Powierzchnia użytkowa 250 m ²	16. Przeznaczenie pierwotne sakralne	17. Użytkowanie obecne sakralne
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja 1957 - elektryfikacja kościoła; 1958-61 - krycie dachu, założenie rynien, prace elewacyjne (skucie tynku, częściowa wymiana cegieł), remont wnętrza; 1973 - remont dachu; 1991 - prace osuszające; Obecnie trwają prace elewacyjne.		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) Stan zachowania poszczególnych elementów kościoła zróżnicowany. Fundamenty zawilgocone, podobnie dolne partie ścian; liczne pęknięcia i uszkodzenia murów, zwłaszcza w dolnych partiach szkarp i cokołu; wewnątrz popękany tynk, liczne wykwity wilgoci, ściany zabrudzone. Na sklepieniach liczne pęknięcia tynku. Konstrukcja i pokrycie dachu w stanie dość dobrym. Wyposażenie i instalacje w stanie dobrym. Teren kościoła ogólnie zaniedbany.	
20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie Kontynuacja prac osuszających oraz elewacyjnych ; remont wnętrza. Po wykonaniu w/w prac uporządkowanie terenu wokół kościoła			

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

Akta szczegółowe kościołów..., Tomice; Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu;

Karta zielona, opr.B.Uske-Wierzbanowska, Poznań 1959;
Wojewódzki Konserwator Zabytków w Poznaniu.

23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

Praca : tygodnik dla wszystkich stanów..., Poznań 1901,
s. 1180.

22. Bibliografia

J.Łukaszewicz, Krótki opis historyczny kościołów parochialnych..., t.I, Poznań 1858, s.259-61;

Słownik geograficzny Królestwa Polskiego..., t.XII, Warszawa 1892, s.381;

J.Kohte, Verzeichnis der Kunstdenkmäler der Provinz Posen, Bd.III, Berlin 1896, s.23-24;

S.Kozierowski, Szematyzm historyczny..., Poznań 1935, s.418-19;

J.Nowacki, Dzieje archidiecezji poznańskiej, t.II, Poznań 1964, s.369-70;

Katalog zabytków sztuki w Polsce, t.V, z.20, Warszawa 1977, s.49-51;

M.Kutzner, Sztuka gotycka - architektura, w: Dzieje Wielkopolski, t.1, Poznań 1965, s.386, 391-92.

24. Uwagi różne

25 Wypełnił

Krzysztof Jodłowski

imię i nazwisko

data październik 1996 r.

26. Sprawdził

imię i nazwisko

data

27. Załączniki

Wkładka nr 1, 2

1. Miejscowość T O M I C E	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) KOŚC.PAR.P.W.ŚW.BARBARY	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) cd.historii, cd.opisu, rzut poziomy, plan orientacyjny
-------------------------------	---	--

cd. historii:

się banitowany przez króla apostata Franciszek Lismanini, były prowincjał franciszkanów w Krakowie, oraz jego żona. Przebywał tu także inny znany dysydent Feliks ze Szczepieszyna. Po koniec XVI w. świątynia została zwróconakatolikom przez syna Jana Tomickiego, Piotra. 5.05.1600 r. instytuowany został pleban Jakub, prezen-

towany przez wdowę po Piotrze, Annę z Konopackich.
Ok. r. 1770 kościół został gruntownie zmodernizowany staraniem księżnej Doroty z Broniszów 1° voto Radomickiej, 2° voto Jabłonowskiej. W wyniku tych prac świątynia straciła swój gotycki charakter. Budynek otynkowano, pierwotne sklepienia zastąpiono barokowymi, zmieniono kształt ostrołukowych dawniej okien. Prace prowadził prawdopodobnie ten sam budowniczy, który zatrudniony był przez księżną przy modernizacji kościoła w Stęszewie. Świątynia w Tomicach reprezentuje specyficzny typ bezwieżowego z reguły kościoła wiejskiego, z niewydzielonym chórem zamkniętym poligonalnie, genezą nawiązujący do sakralnego budownictwa wiejskiego Marchii i Pomorza. Realizacja w Tomicach, jedna z wcześniejszych, stała się wzorem szeregu dalszych budowli okręgu poznańskiego (Sobota, Konarzewo, Niepruszewo, Chojna, Spławie, Tarnowo Podgórne itd.)

cd. opisu:

Elewacja pd 4-osiowa, podzielona 2-uskokowymi, otynkowanymi szkarpami, pomiędzy którymi okna zamknięte łukiem koszowym; widoczne ślady pierwotnych, wyższych okien ostrołukowych. W środkowej partii kruchta z ostrołukowym wejściem o tynkowanych gładziach, wyżej - trójkątny szczyt ceglany, rozczłonkowany trzema ostrołukowymi blendami; w środkowej - wyższej - pozostałość kamiennego cokółka z dekoracją roślinną.

Elewacja pn. podzielona 2-uskokowymi szkarpami ceglanymi, bez okien. Po stronie wsch. zakrystia wsparta 1-uskokową niską szkarpą; od zach. - niewielkie okienko zamknięte półkoliście, obok ostrołukowa blenda, wyżej, w półpłaszczyźnie - blenda zamknięta półkoliście; od wsch. - ostrołukowe wejście, w półsłupicy - otwór zamknięty półkoliście.

W zamknięciu wsch., ujętym 2-uskokowymi, ceglanymi szkarpami narożnymi trzy okna zamknięte koszowo; widoczne ślady pierwotnych wyższych okien ostrołukowych; w połaci dachu widoczna wystawka z prostokątnym okienkiem.

Wnętrze i wyposażenie: Wnętrze zbarokizowane. Otyłkowaną nawę wraz z prezbiterium nakrywa sklepienie żaglaste na gurtach, spływających na parzyste pilastry o złożonych, wolutowych kapitelach; na sklepieniu dekoracyjne pola wydzielone stiukową listwą o falistym konturze. Ściany malowane w kolorze kremowym, pilastry - białym sklepienie - jasnopopielatym i morelowym. Oświetlenie poprzez rozglifione, wypełnione witrażami z żółtawych szyb okna: trzy w zamknięciu wsch. oraz trzy po stronie pd. W ścianie pn. po stronie wsch. prostokątne przejście do zakrystii, w ścianie pd. - prostokątne przejście do kruchty. W przeszle zach. późnobarokowa empora organowa, podsklepią żaglasto, wsparta na arkadach z kluciami: środkowej koszowej i dwóch bocznych zamkniętych półkoliście; filary profilowane; parapet ozdobiony podziałkami ramowo-płycinowymi.

Na ścianie pn. dwie płyty nagrobne Mikołaja Tomickiego: pod emporą - wykonana z piaskowca gotycko-renesansowa płyta z pocz. XVI w., ze stojącą postacią zmarłego w zbroi; w drugim od zach. przeszle - brązowa płyta renesansowa z 1524 r., wykonana prawdopodobnie w warsztacie Vischerów w Norymberdze, z fundacji syna zmarłego, b-pa krakowskiego Piotra Tomickiego, ze stojącą na tle architektury

Wkładkę założył:

(imię, nazwisko, data)

K.Jodłowski, X.1996 r.

Miejsce przechowywania negatywów WKZ Poznań

verte

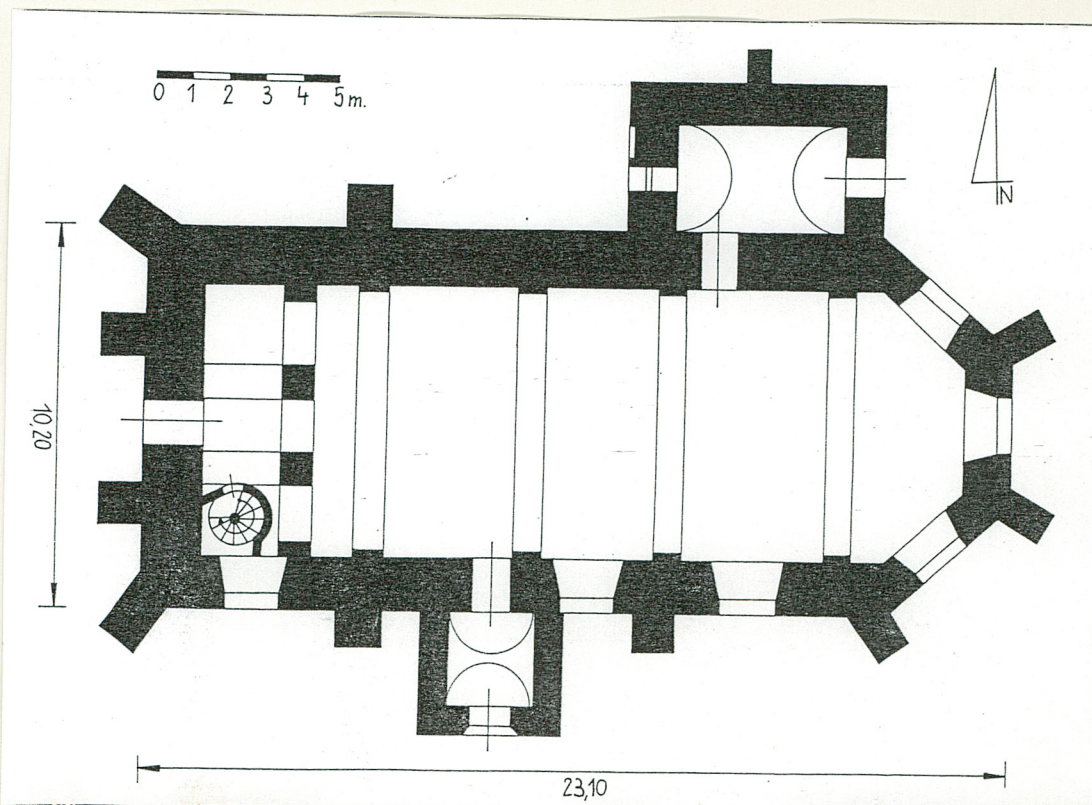
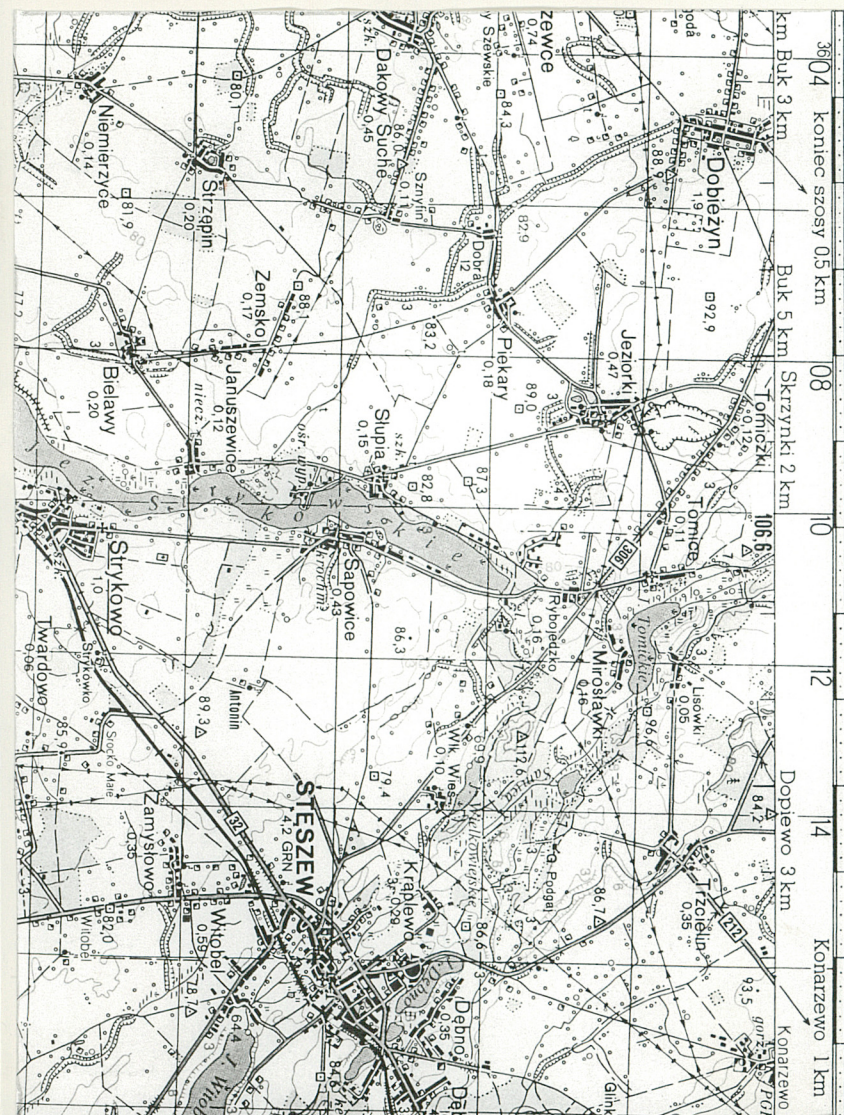
Wzór ODZ 1978 r.

postać rycerza; wyobrażenie otacza arabeskowo-kandelabrowa bordiura. Na ścianie pd. - barokowa płyta nagrobna z piaskowca, z herbem Przyjaciół, literami AW i zatartym napisem, prawdopodobnie poświęcony A. Wałdowskiemu oraz jego żonie (1719).

Wyposażenie kościoła obejmuje m.in. wczesnobarokowy ołtarz gł. (przed poł. XVII w.), z rzeźbioną grupą św. Anny Samotrzeciej w polu środkowym, ołtarze boczne: lewy - rokokowy z ok. 1770, z obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem z 2 poł. XVI w. (nieco zmieniona kopia obrazu Dürera z 1517 r.), prawy - barokowy, z 1 poł. XVIII w., z zapewne XVII-wiecznym, silnie przemalowanym obrazem św. Barbary, a także wczesnobarokowa chrzcielnica z 1 poł. XVII w.

Instalacje: Budynek jest wyposażony w instalację elektryczną oraz wodociągową.

1. Miejscowość

T O M I C E

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

KOŚC. PAR. P. W. ŚW. JADWIGI

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

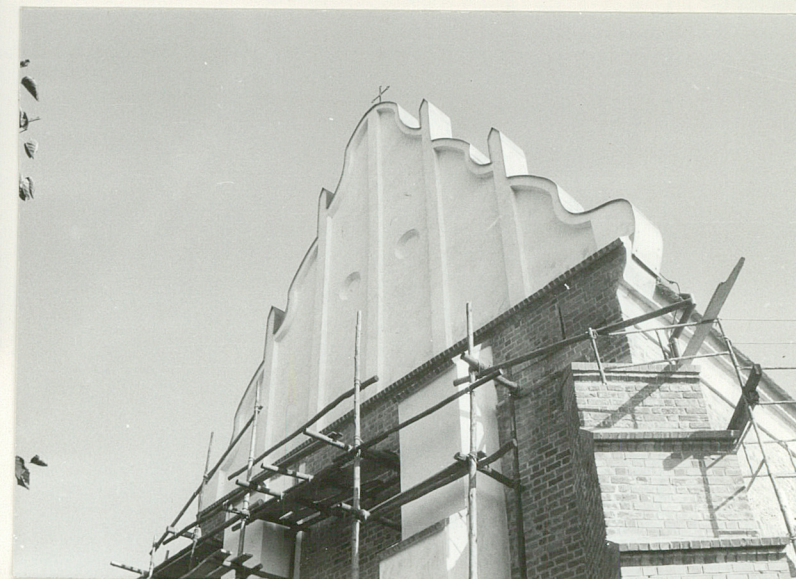
zdjęcia

Wkładkę założył: K. Jodłowski, 10.1996 r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów WKZ Poznań

1. Miejscowość

T O M I C E

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

KOŚC. PAR. P. W. ŚW. BARBARY

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Dzwonnica - krótki opis, zdjęcia; dalsze zdjęcia kościoła

Dzwonnica usytuowana jest po wsch. stronie kościoła. Drewniana, o otwartej konstrukcji słupowej; nakryta 4-spadowym daszkiem. Pierwszy z zawieszonych tu dzwonów powstał w r. 1541, drugi, odlany przez Hanusza Renagela pochodzi z r. 1613.

Wkładkę założył: K. Jodłowski, 10.1996 r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów WKZ Poznań

